

YENİ BULUNAN KİTABELER

M. ZEKİ ORAL

Vakıflar Genel Müdürlüğü İdare Meclisi üyelerinden sayın Halim Baki Kunter Tokat'ı teşriflerinde orada yeni bulunmuş bir kitabe görmüşler, dönüşte bundan bahsetmişlerdi. Tokat Lisesi Fransızca öğretmeni Şerif Demirli de bu kitabenin bir fotoğrafını göndermek zahmetinde bulundular (Res. 1).

Res. 1

Kitabe üç satırdır. Girift, güzel bir sülüs ile beyaz mermer üzerine yazılmıştır. 0.41×0.85 metre ebadındadır. Yıkıntılar arasından çıkarılırken yarısına yakın bir şekilde kırılmış ve alçı ile yapıştırılmıştır. Aynen şudur :

- 1 - انشاء عمارة هذه الزاوية المباركة المنسوبة الى الفقراء والمساكين من الصادرين والواردين
- 2 - في ايام دولة السلطان الاعظم سلطان ارتنا خلد ملكه العبد الضعيف المحتاج الى عفو ربه

3 – المنان الحاج احمد بن سليمان تقبل الله منه الملك الرحمن سنة ثمان واربعين

وسبعماية عمل حسن سيواسي

Türkçesi: “Gelip giden fakara ve miskinlere mensup olan (yoksul yolcular için) bu mübarek zaviyeyi (misafirhaneyi) sultanların büyüğü Sultan Ertana'nın –mülkü ebedî olsun– hükümdarlık günlerinde, Mennan olan Allah'ın afvına muhtaç, kulların zayıfı Süleymanoğlu Ahmet –Rahman ve Melik olan Allah kabul buyursun– 748 H. yılında inşa ve imar etti, (yaptı, şenlendirdi). Sıvaslı Hasan yaptı” demektir.

Kitabede üç isim geçer :

- 1 – Kitabenin yazıldığı zaman hükümdar bulunan Sultan Ertana.
- 2 – Zaviyeyi yaptıran Süleymanoğlu Ahmet.
- 3 – Zaviyenin ustası Sıvaslı Hasan.

I. Anadolu'da İlhanîlerin genel valisi olan Emîr Çoban oğlu Timurtaş'ın vekili ve akrabası olarak ilk defa tarih sahnesinde görülen Ertana Bey İlhanîlerin de inkıraza yüz tutması üzerine merkezi Sıvas olan büyücek bir devlet kurmuştu. Aşağıda sözü gelecek kitabelerin buldukları yerler bu devletin hükmü altındaki memleketleri göstermeleri bakımından önemlidirler.

Ertana Bey'in şahsiyeti, siyasi hayatı, devlet hudutları mehzarlarımızda¹ uzun uzadıya yazılmıştır. Onlara ilâve edilecek yeni bilgiler yoktur.

Esasen Ertana devleti yarım asır kadar (736–782 H. 1335–1381M.) devam etmiş olduğu için zamanında yapılan inşaat ve dolayısıyla kitabeler nispeten azdır. Şimdiye kadar Halil Ethem, İsmail Hakkı Uzunçarşılı gibi üstadlar tarafından neşredilmiş olan Ertana ve oğullarına ait kitabelerden başka, türlü gezilerde rasladığım yine bu devlete ait kitabelerden yedi tanesini de ben neşretmiş veya neşretmek üzere hazırlamış bulunuyorum :

- 1 – Yeşilhisar (Develi Karahisar)da Ulu cami kapısındadır. Ertana Bey adınadır. 747 H. 1346–47 M. tarihlidir. Akpınar dergisi, sayı 19, s. 3 te yayınlanmıştır.

¹ Bezm ü Rezm s. 81, 237. Halil Ethem Erdem Düvel-i İslâmiye, s. 384. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz, Sıvas şehri, s. 64. Hüseyin Hüsam üd-din. Amasya Tarihi, .c. III, s. 18-42. Şikâri Matbu nüsha, s. 15 ve müteakip sayfalar. Âli. Fusuli Hall-ü akd ve usul-i Harc-i nakt. yazma nüsha varak 107. Halil Ethem Erdem. Kayseriye Şehri, s. 109. Osmanlı Tarihi. T. O. Encümeni Neşriyeti s. 475.

2 – Bor'da Kale camii yanında bir çeşmenin cephe kemeri içine konmuş mevlevihane kitabesidir. Ertanaoğlu Mehmet Bey adıdır. Kitabe 760 H. 1358 M. tarihlidir. Anıt Dergisi, sayı 19, s. 9'da neşredilmiştir.

3 – Hafik Hanı kitabesi. 1932'de Hafik'ten Sivas Müzesine nakledilmiştir. Ertana Bey zamanında Kutlu Bey oğlu Cemal üd-din İlbizim tarafından 743 H. 1342-43 M. de yapılmış bir kervansaraya aittir.

4 – Amasya'nın Gümüşhacı köyü Gümüş nahiyesinde çeşme kitabesi. Büyük Sultan Ertana Bey zamanında Sıvaslı Ahi Nâsır üd-din oğlu Ahi Mahmud tarafından 744 H. 1343-44 M. yılında yaptırılmış olan çeşme üzerindedir.

5 – Turhal'ın Tazyâ köyündeki Zaviye methalinde muhafaza edilmekte olan bir cami kitabesidir. Camiin Ertanaoğlu Mehmet zamanında Emin üd-din Hoşkadem tarafından 762 H. 1360-61 M. de yaptırılmış olduğunu göstermektedir.

6 – Sivas'ta Ahmet Çelebi Horasanî türbesi kapısındadır. Ertana oğlu Mehmet oğlu Alâ üd-din Ali zamanında Hacı Emir Yusuf oğlu Ahmet Çelebi tarafından yaptırılmış bir zaviye kitabesidir. 771 H. 1369 M. tarihlidir.

7 – Turhal'ın Tazyâ köyündeki zaviye kapısındadır. Kitabe binanın, Ertana oğullarından Mehmet oğlu adı geçen Ali Bey zamanında yapılmış ve Kadı Burhan üd-din Ahmed zamanında yenilenmiş olduğunu ifade etmektedir. Tarihi 777 H. 1375-76 M.dir. Abdullah oğlu Lü'lü tarafından yaptırılmıştır.

3-7 numaralarda yazılmış olan son beş kitabe "Anadolu'da İslâmî Kitabeler. I" adlı kitapta neşredilmek üzere.

II. Zaviyeyi yaptıran Süleyman oğlu Hacı Ahmed'in Sıvaslı olduğu da gene kitabemizden anlaşılmaktadır. Hacı Ahmet zaviyesini Tokat'ta yaptırdığına göre Tokat'la da ilgili bir kimse olduğu düşünülebilir. Hacı Ahmet'in kim olduğunu kesin olarak bilemiyoruz. Babası adı ve mesleği yazılmamış olmakla beraber Bezm ü Rezm'de bir Hacı Ahmed'in evinden söz geçmektedir. Şöyle ki : "Ahi Nevruz, Ertana oğlu Ali Bey'in naiplerinden hilekâr bir adamdı. Ali Paşa ise Sultanın (Kadı Burhan üd-din Ahmed) adamlarından olup sultana sadakatı vardı. Adı geçen Ahi Nevruz'un iltiması ve sultanın

müsaadesiyle Hacı Ahmed'in evi Ali Paşa'ya verildi. Bu ev bir zaman Emir Yusuf Çelebi'nin makamı idi".¹ Bu kayıttan Hacı Ahmed'in Sivas'ta ümeranın oturabileceği kadar geniş bir konağı bulunduğu da anlaşılmaktadır. Kitabenin yazıldığı 748 H. tarihinde sağ olması lâzım gelen Hacı Ahmed Kadı Burhan üd-din Ahmed'in emarete geçtiği 782 H. 1380-81 M. yılında, yani kitabe tarihinden 34 yıl sonra evinin başkalarına verildiğine göre kendisinin sağ olmadığı tahmin olunabilir.

III. Kitabede zaviyenin ustası olduğu yazılı Sıvaslı Hasan'ın kim olduğuna dair me hazlarımızda bir kayıt yoktur.

¹ Bezm-ü Rezm S. 256-257